

Türk Kadın Hareketinde Latife Bekir Çeyrekbaşı (Işıkdöğdu)

Gizem Gümüş

İstanbul, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2021, 303 sayfa, ISBN: 978-625-7900-92-8.

Asumannur ONAY*

II. Meşrutiyet ile başlayan kadın hareketinin Cumhuriyet dönemine bir yansıması olarak öncelikle Kadın Halk Fırkasının kurulma girişimi, akabinde Kadınlar Birliğinin kurulması, başta seçme ve seçilme hakkı olmak üzere kadın hakları açısından önem arz etmektedir. Bu kitap tanıtımında KHF’de ve daha sonrasında Kadın Birliği/Türk Kadınlar Birliğinde bulunmuş, burada başkanlık yapmış ve döneminde ılımlı bir politika izleyerek hükümet başta olmak üzere bazı insanların Kadın Birliğine bakışını olumlu anlamda değiştirmiş Latife Bekir Çeyrekbaşı üzerinden, kadın hareketleri konusunda yazılmış olan *Türk Kadın Hareketinde Latife Bekir Çeyrekbaşı (Işıkdöğdu)* adlı eseri ele alacağız.

Gizem Gümüş, 1995 İzmir doğumludur. Uşak Üniversitesi Tarih Bölümünü bitirmiş, daha sonra İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında “Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın Hayatı ve Faaliyetleri” adlı tezi ile yüksek lisansını tamamlamıştır. Bu kitap da yazarın yüksek lisans tezinden oluşturduğu çalışmasıdır.

Kitap; ön söz, giriş, üç ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Giriş bölümünde; Türk kadınının, İslamiyet öncesi ve İslamiyet’in kabulünden sonraki dönemde konumundan bahsedilmektedir. Burada eski Türkler, Selçuklu dönemi, Osmanlı dönemi ele alınmış; süreç içerisinde Tanzimat dönemi ile beraber kız çocuklarına yönelik eğitim alanındaki gelişmelerden de kısaca bahsedilmiştir.

“Tarihsel Süreçte Türk Kadınları” başlıklı ilk bölümde; II. Meşrutiyet döneminde yaşanan değişim ve yeniliklerden; 1908-23 yılları arasında çıkarılan kadın dergi ve gazetelerinin isimlerinden; dönem içinde

* Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih Bölümü, İstanbul, asumannur.onay@stu.fsm.edu.tr

kurulan bazı cemiyet ve derneklerin amaçlarından, üye profillerinden söz edilmiştir. Bu dönemde eğitim, giyim, sosyal yaşam vb. alanlardaki değişimler ele alınmıştır. I. Dünya Savaşı'nın etkisiyle erkek nüfusunun ekonomik hayattaki faaliyetlerinin azalması üzerine kadınların iş hayatında rol almaya başladıklarından bahsedilmiştir. Millî Mücadele döneminde Türk kadınlarının faaliyetlerine de yer verilmiş; bu bağlamda Halide Edip ve Münevver Saime'nin miting konuşmalarından kesitler verilmiş; bu dönemde kadınlara yönelik kurulan cemiyetlerden, kadınların cemiyetlerin yanı sıra cephe arkasında da bulduklarından bahsedilmiştir. Yazar bu bölümde Nezihe Muhiddin'e de yer vermiş; yer aldığı cemiyetlerden, yazılarından ve romanlarından kesitler sunarak Muhiddin'in fikirlerine ve düşüncelerine eğilmiştir. Kadın Halk Fırkasının kurulma aşamasından, fırkanın amaçlarından, KHF'nin basına yansımalarından, dönemin şartları nedeniyle resmî olarak kurulamamasının nedenlerinden, Mustafa Kemal Paşa'nın yönlendirmesiyle fırkanın yerine cemiyet kurma süreçlerinden söz edilmiştir. Bu bağlamda Kadın Birliği'nin/ Türk Kadınlar Birliği'nin kuruluşu, KHF Nizamnamesi'nde bulunan bazı maddelerin değişimi ve yumuşatılması süreci işlenmiş, ayrıca KHF'nin çalışmaları da ele alınmıştır. 1925-27 yılları arasında yayımlanan Türk Kadın Yolu dergisi de konu edilmiştir. 1926 yılında yürürlüğe giren İsviçre Medeni Kanunu bağlamında kadınlara verilen haklardan kısaca bahsedilmiştir. İleriki yıllarda Kadın Halk Birliği içerisindeki fikir ayrılıklarından, Nezihe Muhiddin'e yönelik suçlamalardan ve Nezihe Muhiddin ile beraber yönetim kurulunun görevden uzaklaştırılması sürecinden, akabinde yeni başkanın Sadiye Hanım olmasından, ancak kısa süre içinde sağlık problemleri nedeniyle istifa etmesi üzerine Latife Hanım'ın başkan seçilmesinden de yine bu bölümde kısaca bahsedilmektedir.

“Latife Bekir ve Kadın Birliği” adlı ikinci bölümde; Latife Hanım'ın ailesinden, eğitim ve iş hayatından, evliliğinden bahsedilmiş, *Işıkdoğdu* soyadının M. Kemal Atatürk tarafından “*Türk kadınları üzerine ışık gibi doğdun Latife*” denilerek verildiğinden bahsedilmiştir. Ancak Kadın Birliği/Türk Kadınlar Birliği üzerine yapılan çalışmalarda bu soyadına rastlanmadığından, bunun sebebinin eşinin soyadı olan Çeyrekbaşı'nı kullanmak istemesi olabileceğinden söz edilmiştir. Bu bölümde Latife Hanım'ın evlilik ve aile hayatına bakış açısı da ele alınmıştır. Kendisinin 1929 yılında Bekârlık Vergisi adlı kanun teklifini desteklemesinden, kadın-erkek fark etmeksizin her bekârdan bu verginin alınması gerektiği düşüncesinde olduğundan söz edilmiştir. Bunun yanı sıra aile hayatı, çocuk yetiştirme, ideal zevce gibi konulardaki konuşmalarından ve röportajlarından da bahsedilmiştir. Fikirleri de bu bölümde ele alınmıştır. Nezihe Muhiddin'e göre daha ılımlı bir politika izlediğinden, seçme ve seçilme hakkı ile ilgili konuşurken “*zamanı gelince*” ifadesini bolca kullandığından da bahsedilmiş, Kadın Birliği başkanlığında yaptığı çalışmalara değinilmiştir. Bu bağlamda yeni harflerin öğrenilmesi için açılan kurslardan, konferanslardan, 1930 Belediye Kanunu tasarısının olduğu dönemde kadınların seçme ve seçilme hakkı için Kadın Birliğinde yapılan çalışmalardan, mitinglerden, Kadın Birliğinin katılmış olduğu uluslararası kongrelerden yani olarak 1929-1934 arasında yapılan faaliyetlerden kronolojik sırayla bahsedilmiştir.

“Kadın Birliği'nden Türk Kadınlar Birliği'ne Geçişte Birliğin Çalışmaları ve Latife Bekir” adlı son bölümde ise 1934-51 yılları arasında Kadın Birliği ele alınmıştır. 1934 yılında “Kışlık Konferans Serisi” olarak adlandırılan konferansların yapıldığına, 1934 senesinde Latife Hanım başkanlığındaki dönemde

diğer yıllarla kıyaslandığında konferans oranının arttığına değinilmiştir. Bu süreçte belediye seçimlerine hazırlıklar başladığı için Kadın Birliğinin, Türk kadınına düşen görevlerle ilgili beyanname yayımladığından, 5 Aralık 1934 tarihinde kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazanmalarından söz edilmiştir. Bunun üzerine M. Kemal Atatürk başta olmak üzere dönemin siyasetçilerine Latife Bekir'in öncülüğünde kadınların gönderdiği teşekkür telgraflarından bahsedilmiş ve örnek telgraflara yer verilmiştir. Kutlama ve mitinglerden, yurt dışında ve basındaki yansımalarından da söz edilmiştir. Süreç içerisinde Kadın Birliğinin bazı kesimleri rahatsız ettiğinden, kadın-erkek eşitliğinden dolayı erkeklerin yakında işsiz kalacağını düşünenlerin olduğundan bahsedilmiş, birliğin feshinin konuşulduğuna da yer verilmiştir. 1935 yılında Uluslararası Kadın Birliği Kongresinin İstanbul'da toplanması, bunun birliğin yaptığı son faaliyet olması, kongrenin feshedilme sürecini hızlandırması ve sebepleri de konu edilmiştir. Kadın Birliğinin kapatılması üzerine ilgili dönemde yapılan olumlu-olumsuz yorumlar ve nedenleri hakkında yazılar da ele alınmıştır. Kadınlar Birliğinin kapatılması üzerine Latife Bekir'in Türk Kadınlar Birliğini kurmak için yaptığı çalışmalardan bahsedilmiştir. Bu bağlamda 1946 yılında İzmir milletvekili olmasından, mecliste ele aldığı konulardan da söz edilmiştir. 1949 senesinde Türk Kadın Birliğinin kuruluşu, tüzüğü, açılan şubeler, yaptığı faaliyetler de konu edilmiştir. Ayrıca Latife Bekir'in 1950 yılına kadar TKB'nin başkanlığını yaptığından, daha sonra kanser nedeniyle ayrılmak durumunda kaldığından, 1951 yılında ise TKB'nin yeni başkanının Mualla Anıl olmasından da kısaca bahsedilmiştir.

Sonuç kısmında ise II. Meşrutiyet döneminden Cumhuriyet'e kadar olan süreçte kadınların hak mücadelesi hatırlatılmıştır. Latife Bekir'in, ilk ismi olan *Sulhiye* adına yaraşır şekilde Kadınlar Birliğini yönettiği vurgulanmıştır. Hükûmet ile olumlu ilişkilerin onun döneminde kurulduğuna, Kadın Birliğine olan hükûmet desteğinin onun döneminde arttığına, Latife Bekir'in dönemin şartlarına yönelik kadın hakları çerçevesinde isteklerde bulunduğu, seçme ve seçilme hakkı için "*zamanı gelince*" ifadesini kullanarak uygun zemini oluşturduktan sonra adım attığına değinilmiştir.

Hülasa-i kelim Latife Bekir, kadın hakları hususunda süreç içerisinde önemli adımlar atmış bir kadındır. Kitabın isminden de anlaşılacağı üzere Latife Bekir'i ele alan çalışma Latife Hanım ile ilgili yapılan en kapsamlı çalışmalardan biridir. Bunun yanı sıra 1908-1923 kadın hareketleri, Kadın Halk Fırkası, Kadın Halk Birliği, Türk Kadınlar Birliği vb. konularda araştırma yapacaklar için yararlı bir kaynak olacaktır. Kadınların seçme ve seçilme hakkını kazanmasına giden yol ve daha sonra Kadın Birliğinin kapatılması ve Türk Kadınlar Birliğinin kurulması süreci Latife Bekir Çeyrekbaşı bağlamında anlatılmıştır. Yazar, yeri geldiğinde Atatürk ve Nezihe Muhiddin başta olmak üzere Halide Edip, Fazıl Ahmet, Mazhar Osman, Reşat Nuri Güntekin gibi dönemin yazarlarının, gazetecilerinin, siyasetçilerinin kadın hakları hususunda yapılan çalışmalara ve Kadın Birliğinin yaptığı faaliyetlere bakış açılarını ele almıştır. Bu konudaki telgraf, mektup ve konferanslardan kesitler de kitapta sunulmuştur. Yazar; süreci kronolojiyi bozmadan, konu bütünlüğünü sağlayarak akıcı ve sade bir dille okuyucuya aktarmıştır.